

# Následky neplatnosti smlouvy o postoupení pohledávky

Pavel Horák Omšenie 8. 10. 2018

## Současný stav

Uplynulo přibližně 7 let od přijetí a uveřejnění  
rozsudku velkého senátu OOK NS 31 Cdo  
1328/2007 ve Sbírce soudních rozhodnutí a  
stanovisek pod **R 61/2010**

Sjednocení do té doby nejednotné judikatury k  
**významu oznámení postoupení pohledávky  
postupitelem dlužníkovi**

## Důsledky výkladu

Závěry dosavadní judikatury vychází z výkladu § 526 odst. 2 obč. zák. z roku 1964 a lze je shrnout takto:

*„nemůžeš se dlužníku **dožadovat prokázání** smlouvy o postoupení, je-li Ti oznámeno postoupení,*

*tedy **nemůžeš** dlužníku ani **namítat neplatnost** postupní smlouvy před soudem,*

*tedy obecný **soude nezkoumej** možnou **neplatnost** či neexistenci postupní smlouvy,*

## Důsledky výkladu

*tedy dlužníku **máš** po oznámení nejen právo ale i **povinnost plnit** postoupníkoví,*

*tedy postoupníku **máš** vymahatelné právo a jsi **aktivně legitimován** proti dlužníkovi“*

## Důsledky výkladu

V soudním přezkumu rozhodnutí potom nakonec dochází i k tomu, že vyslovujeme, zůstaneme-li v této rovině vyznění:

**„jestliže jsi zkoumal, soude nižšího stupně, postupní smlouvu a vzhledem k její neplatnosti či neexistenci jsi postupníkovi zamítl žalobu, nepostupovals správně, tvé rozhodnutí je nutné změnit či zrušit“** (srov. např. NS 33 Cdo 4148/2014 nebo NS 23 Cdo 5458/2015).

## Proč zkoumat ?

1. Obecnými soudy není judikatura vycházející z R 61/2010 přijímána bezproblémově. **Soudy často zkoumají přes oznámení postupitelem platnost postupní smlouvy** (srov. NS 33 Cdo 4148/2014, NS 23 Cdo 5458/2015)
2. Judikatura byla nejednotná k významu notifikace postupitelem při rozhodování o **procesním nástupnictví podle § 107a OSŘ** (srov. 29 Cdo 901/2012 x 23Cdo 1878/2015)
3. **Literatura a zahraniční úpravy**
4. **Je judikatura aplikovatelná na z. č. 89/2012 Sb.?**

## Právní úpravy postoupení pohledávky

Rozlišujeme systémy

1. Podle nutnosti dalšího právního jednání (kromě smlouvy)

a) **Konsensuální**

b) **Kauzální**

2. Podle významu notifikace

a) **Notifikační**

b) **Beznotifikační**

## Co zkoumat?

1. Zdali **pouhou** postupitelovou **notifikací** postoupení se postupník stává **aktivně legitimován** k vymáhání pohledávky i z neplatné postupní smlouvy

2. Zdali dojde podle **§ 107a OSŘ** ke splnění předpokladů pro rozhodnutí procesním nástupnictvím doložením **pouhého oznámení x doložením postupní smlouvy**

## Co zkoumat?

3. Zdali v případě neplatné postupní smlouvy, je-li podle ní plněno dlužníkem postupníkovi, vzniká **bezdůvodné obohacení** jen mezi postupitelem a postupníkem
4. Jaké důsledky má neplatnost smlouvy pro případy tzv. **několikanásobné cese**
5. Jak se uvedené posoudí, vznikl-li závazek za staré úpravy soukromého práva a **pohledávka je postoupena za účinnosti úpravy nové**

## Jak nyní vykládáme v ČR

- a) Může dlužník v soudním řízení namítat neplatnost smlouvy o postoupení pohledávky?

NS 31 Cdo 1328/2007: **Smlouvou** o postoupení pohledávky **dochází ke změně v osobě věřitele**, aniž došlo ke změně v obsahu závazku. Není-li ve smlouvě o postoupení pohledávky dohodnuto jinak, dochází **ke změně osoby věřitele již uzavřením smlouvy**, bez ohledu na to, zda postupitel postoupení pohledávky dlužníkovi oznámil, popřípadě postupník postoupení pohledávky dlužníkovi prokázal

## Význam notifikace

Ale současně:

Námitka neplatnosti postupní smlouvy s výjimkou případů uvedených v § 525 obč. zák., eventuálně případů, ve kterých by dlužník prokázal, že postoupení pohledávky mělo za následek změnu (zhoršení) jeho právního postavení, **dlužníkovi vůči postupníku nepřísluší.**

Otázku, zda pohledávka byla skutečně postoupena a zda postoupení bylo platné, lze řešit jen ve sporu **mezi postupitelem a postupníkem**

## Neplatnost postupní smlouvy

NS 29 Cdo 1277/2007:

**oznámil-li** věřitel postoupení dlužníkovi **nemohla ani případná neplatnost** postupní smlouvy vést k závěru, že původní žalobkyně proto nebyla ve sporu **aktivně věcně legitimována.**

I.ÚS 2276/08: Opomenutí skutečností rozhodných z hlediska hmotného práva vede k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Takové opomenutí může představovat skutečnost, že se obecné soudy zabývají otázkou platnosti smlouvy o postoupení pohledávky, když **správně mají posuzovat, zda platným úkonem bylo oznámení** postupitele dlužníkovi o postoupení pohledávky.

## § 107a o. s. ř. – postoupení pohledávky

navrhne-li žalující postupitel vstup postupníka do řízení podle § 107a o. s. ř., co musí doložit?

29 Cdo 901/2012: **Oznámení** o postoupení pohledávky **nepostačuje** pro účely ustanovení § 107a o. s. ř. Má-li být právní skutečností, s níž právní předpisy spojují převod práva nebo povinnosti ve smyslu § 107a odst. 1 o. s. ř., postoupení pohledávky, o níž v řízení jde, je žalobce podle ustanovení § 107a odst. 2 o. s. ř. povinen k prokázání této právní skutečnosti **předložit smlouvu** o postoupení pohledávky.

## x NS 23 Cdo 1878/2015

Rozhodnutí ze dne 6. 9. 2016, v květnu 2017 schváleno k publikaci do Sbírky soud.rozh. a stanovisek:

Právní skutečností, s níž právní předpisy (ObčZ 1964) podle § 107a o. s. ř. spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde, je v případě postoupení pohledávky smlouva o postoupení pohledávky, není-li postoupení pohledávky oznámeno postupitelem dlužníkovi; **k postupu podle § 107a odst. 2 o. s. ř. však postačí oznámení postoupení postupitelem.**

## Jak posoudit podle nové úpravy?

Může soud zkoumat platnost postupní smlouvy po 1. 1. 2014?

(srov. § 526 odst. 2 obč. zák. x § 1882). Má-li se aplikovat nadále R 61/2010, a jen pouhé oznámení postupitelem u neplatné postupní smlouvy zakládá aktivní legitimaci postupníka proti dlužníkovi, je třeba odpovědět na otázku jakou právní povahu nárok má, **jde o právo vlastní či právo cizí, a jestli právo cizí, jaké tedy?**

## Možná argumentace

Je třeba **odlišovat oprávnění přijmout** plnění od **oprávnění pohledávku vymáhat**.

Příklad vymáhání cizího práva:

Srov. § 530 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964, oprávnění postupitele vymáhat za postupníka postoupenou pohledávku. Toto ustanovení zakládá věcnou legitimaci postupiteli vymáhat pohledávku po dlužníkovi. Srov. v nové úpravě § 1886 občanského zákoníku z roku 2012.



## Možná argumentace

Nemožnost dlužníka domáhat se podle § 526 odst. 2 prokázání smlouvy o postoupení pohledávky, je významná pro to, aby **dlužník věděl, komu může plnit** s účinky zániku jeho dluhu.

Dlužník, který se **dovolává smlouvy o postoupení** pohledávky v soudním řízení s tím, že je neplatná, nebo vůbec neexistuje, **se nedožaduje jejího prokázání, ale využívá možnosti procesní obrany** zpochybňující aktivní věcnou legitimaci žalujícího postupníka poukazující na to, že není jeho věřitelem.

## Možná argumentace

Judikaturou dovozená nemožnost dlužníka namítat neplatnost či neexistenci postupní smlouvy může být tedy jen obtížně procesním odrazem hmotněprávní úpravy o nemožnosti dlužníka dožadovat se prokázání smlouvy o postoupení pohledávky, je-li mu postupítem notifikováno

## Intertemporální otázky

Pohledávka vznikla v roce 2013, postoupena smlouvou v roce 2014, kterou úpravou se řídí postupní smlouva?

Obecná otázka - **Jak posuzovat změnu závazků?**

Několik výkladových směrů (srov. komentáře k o. z. C. H. Beck, Leges, Wolters Kluwer

Otázka aplikace starší judikatury k přechodným ustanovením obchodního zákoníku

§ 3028 odst. 3 o. z.

Podobně jako § 763 obch. zák

**Uplatní se dosavadní judikatura?**

Daná právní úprava je rozhodující i pro určení vzniklých práv a povinností. Určená právní úprava bude rozhodující i pro změnu či zánik závazku (NS 29 Odo 741/2005)

Stejná právní úprava se proto použije pro změnu závazku, tedy i úpravu **postoupení pohledávky**, pro splnění dluhu, započtení dluhu (NS odo 585/2005, Rc 50/2007), uznání dluhu (NS 32 Odo 964/2003) narovnání (NS 32 Odo 976/2003), promlčení (NS 20 Cdo 3469/2006)

Judikatura: **Závazek si nese svůj právní řád až do okamžiku zániku nebo dohody o použití nové právní úpravy.**

## Postoupení pohledávky

Zde zřejmě nutno rozlišovat:

Vztah **dlužník v. věřitel** (starou úpravou) – aktuálně  
srov. NS 23 Cdo 1878/2015

Vztah **postupitel v. postupník** (novou úpravou)  
dosud judikaturou neřešeno

## Souhrn aktuálních otázek

Pro odpověď na aktuální otázky následků neplatnosti  
postupní smlouvy nutno tedy řešit

Význam notifikace postupitelem z neplatné postupné  
smlouvy pro

- a) Aktivní legitimaci postupníka proti dlužníku
- b) Procesní předpoklady rozhodování podle § 107a  
OSŘ
- c) Otázku vzniku bezdůvodného obohacení  
postupníka

## Souhrn aktuálních otázek

d) Lze a za jakých podmínek prokázat postoupení postupníkem neplatnou smlouvou? (srov. NS 29 Odo 606/2003 - R 78/2005, podle něhož se dlužník zproští své povinnosti plněním postupníkovi, který mu prokázal cesi smlouvou o postoupení pohledávky, byť neplatnou, „ledaže dlužník o důvodu neplatnosti věděl“.

## Souhrn aktuálních otázek

e) Jde o neplatnost v případě dohody o zákazu postoupení?

f) Jaké jsou důsledky plnění z neplatné smlouvy v případě několikanásobné cesse, tedy postoupení několika osobám?

## Závěrem

Klíčové pro odpověď na položené otázky je posouzení, zdali se uplatní i do budoucna závěry R 61/2010.

**Aktivní legitimaci postupníka proti dlužníkovi z neplatné smlouvy lze dovést jen tehdy, má-li vlastní právo nebo jde-li právo cizí.**

Odras takového možného práva přitom v právních normách soukromého práva osobně nenalézám